Anul II No. 31 | Sâmbătă 17 Februarie 1923 | Exemplarul 2 Lei | Apare S â m b ă t a

CONTIMPORANUL

Silberman la noi

I. VINEA

De pe urma d-lor Ion Brătianu şi A. C. Cuza, tânărul Jacques de Lacretelle, a tras cel mai mare folos. De multă vreme, un roman, în original sau în traducere, n'a cunoscut, în lumea rară a cetitorilor noştri, un mai desăvârşit succes. Povestea lui „Silberman" a trecut aproape simultan, prin trei ediţii. Revista „Clopotul" a dat pe larg cele dintâi expuneri şi fragmente, „Facla Literară" şi editura Calafeteanu au publicat romanul în întregime. Versiunea franceză a dispărut din librării — La Paris şi în câteva metropole cosmopolite, vâlva e aproape aceeaşi. Şi tocmai această vâlvă explicabilă prin titlul, care sparge graniţele, al romanului, trimis de un catolic şi de un feudal galic. Israelului de pretutindeni, înlătură discuţia, inutil de literară în negoţul cărţilor, asupra valorii operei, asupra scopului şi inluenţei ei. In treacăt deci, însemnăm, pe ultima copertă, impresia de retorică uşoară, de patetism la îndemâna oricui, de banală transcriere lipsită de adâncuri, a tipului şi a evenimentelor. Stilul lui Lacretelle e fără tăiş, e fără comori. Poate de aceea cetitorul lunecă lin şi vertiginos deasupra, ca pe un polei.

Scriitorul, a dat o lovitură de tiraj şi de notorietate. Se aşează într'o poză diferită şi mai sobră pe primul plan al bâlciului de cărţi lângă fraţii Tharad, lângă Pierre Bênoit sau lângă Norbert Jacques. Nu va fi însă î n relaţii de prietenie literară, în ciuda auspiciilor prestigioase ale Nouii Reviste Franceze, cu Valéry Larbaud, cu Léon Werth, Paul Morand, Jean Cocteau, şi nu va sta lângă dispărutul şi marele Alain-Fourrier, — şi vorbim aci de reprezentanţi doar de — ai ultimei Franţe. Intenţiuni filosemite sau dimpotrivă, nu căutăm căci nu sunt necesare şi nici nu se găsesc. Tocmai de aceea ne supără zelul colegilor noştri de a utiliza tocmai pe „Silberman" în lupta comună dusă în contra stupidităţii guvernamentale şi a canaliei antisemite. „Silberman" are pe alocuri, şi în pasajele cele mai importante, un ton de pledoarie melodramatică.

Adevărurile de acolo s'au spus cu mai multă vehemenţă şi eficacitate. Nu arătaţi lacrimi norodului incult şi nesimţitor asupra căruia răstimpul sălbatec al războiului, apasă. Cetirea lui Silberman poate cel mult sugerà d-lui Cuza reflecţia că de vreme ce asemenea întâmplări au fost posibile în Franţa, ele sunt cu atât mai la locul lor cu agravările de rigoare, în România. Şi de vreme ce Silberman a fost constrâns de vrăjmăşia catolică şi de propriu-i desgust să părăsească Franţa, cu atât mai de grabă trebuie isgonit el din paşalâcul omului dela Florica şi din circul măscăriciului dela Iaşi. Cu greu putem crede că nenorocirile Silbermanului francez, urgisit de colegieni latineşti, de profesori absolvenţi ai şcoalei normale superioare, ar putea înduioşà pe micul huligan dela noi, de-abia deprins să articuleze în limba maternă „Jos Jidanii". Pentru ca Silberman să fie încolţit făţiş a trebuit un pretext, căderea părintelui sub o învinuire infamantă. La noi era suficient ca Silberman să se cheme Silberman, pentru a justifica toate loviturile şi toate înjosirile, în şcoală, în cazarmă, la universitate şi în mai apoi. Deunăzi, după relatările tuturor ziarelor, un Silberman a fost prins în cafenea la Cluj de către câţiva delegaţi de-ai tinerimei culturale a localităţii şi ras fără săpun, spre hazul boturilor rânjite şi a căror schimonosire de ură tinde să salveze neamul. Nimeni nu l-a întrebat pe cel încăput pe mâna bărbierilor cu cocardă, dacă tatăl său e pus, într'un fel sau altul, sub urmărire. Deunăzi însă, întâlnind în Bucureşti pe adevăratul, pe tipicul Silberman român, pe un tânăr ziarist ieşan, figura eroului lui Lacretelle şi micile vicisitudini ale soartei lui, îmi păru şi mai palidă. Calvarul lui, un biet muşuroi, crucea lui, o împletitură de lemn de trandafir. Ziaristul meu înfruntase încă din şcoală hohotele şi mizeriile micilor maimuţoi din cari făceam parte, încurajaţi de complicitatea lădăranilor nepregătiţi depe catedră. Părintele lui Silberman n'a fost inculpat pe nedrept, căci plecase în America. Vina fiului era mult mai mică şi grijile lui precoce, mult mai grele. L-am întâlnit pe Silberman, în 1916, ca ostaş, pe vremea companiilor de sacrificiu ordonate de generalul Prezan. Porunci straşnice îl puseseră sub supraveghere. Sistemul constà în a-l mutà din trei în trei zile dela un corp la altul, cu arestări şi interogatorii neaşteptate, pe drum, şi cu ameninţarea de a i se înscenà un proces rapid sau o tentativă de fugă, pedepsibilă, pe loc, cu împuşcarea. Silberman, care în adolescenţa lui ţinuse conferinţe la şezătorile muncitoreşti, a suportat cu nervi de sârmă teroarea istovitoare, inchiziţia feroce a lui Prezan. Averea i se rechiziţionă. Copii lui creşteau acasă, cu aceşte poveşti, spuse de mama lor, în loc de basme. Se iscăli pacea dela Bucureşti, Silberman fu dintre cei cari ceru ancheta în privinţa nepregătirei războiului şi de aceea fu acuzat de a fi înlesnit operaţiile armatei inamice şi osândit, după o deţinere nesfârşită, la închisoare. Obţinu graţierea, şi prin aceasta, mărturisirea nevinovăţiei lui, căci graţieri nu se dau trădătorilor. Intors în Iaşi, studenţii îi pătrund în casă. Silberman trage un foc în aer. E arestat şi condamnat la şease luni. Altădată studenţii îi opresc trăsura, noaptea, îi deshamă caii, îl înconjură cu facle aprinse şi-l poartă în chiote prin tot oraşul, dimpreună cu soţia lui, leşinată pe perini, până ce, după câteva ceasuri de desfătare, când tineretul generos se sfătuia cum să-l linşeze, poliţia pune în sfârşit capăt ceremoniei. Silberman n'a înebunit nici de data asta. Inzestrat cu o putere de suferinţă hereditară, el adăogi experienţa lui, fondului de rezistenţă al rasei. Copiii cei doui vor răbdà înzecit fiţi siguri. Vor îndurà tatuajuri, rasuri fără săpun, atacuri, şi poate fricţiuni cu untdelemn fiert, trageri în ţeapă şi jupuiri de vii, fără cea mai uşoară neurastenie. Caşi Silberman — tatăl îşi vor continuà muncà, îşi vor pregăti muşchii în contra agresiunilor. In ultimele dezordini, el primi, în toiul nopţii vestea că averea întreagă îi fusese devastată şi nimicită cu concursul poliţiei prevenite, de huligani. Femeile din locuinţă isbucniră în plâns, ca la mort. Silberman, ruinat, cu conştiinţa într'o clipă închegată, că nimeni nu-l va despăgubi, ceru, printr'un semn, tăcere. Apoi, pe un petec de hârtie, îşi aplecă ochelarii, faţa de culoarea ştirului tânăr, ciocul de bolşevic, şi-şi începu articolul pe a doua zi. Cerea sprijinul moral al populaţiei de ordine şi de civilizaţie din oraş.

Şi acum, când guvernul României-Mari, prepară primele pogromuri, printr'un salt înapoi de mai multe secole, înlesnit de desculturalizarea ultimei generaţii, Silberman e mai entuziast şi mai puţin ca oricând decis să plece. E datoria noastră, îmi zice, să rămânem alăturea de voi, în acţiunea

Stan Gurău, Xilografie de Marcel Iancu

Suntem deprinşi cu furtuni mai mari. Antisemitismul vostru e un fenomen trecător. El nu e în firea deschisă şi inteligentă a românului...

Trecători, studenţi de sigur, la auzul acestor cuvinte, se opresc la câţiva paşi. Silberman, continuă:

— Antisemitismul de după răsboi, e în România şi aiurea, manifestarea claselor sociale nemulţumite. Intelectuali fără lucru şi fără mijloace de a se cultiva, militari cu solda neîndestulătoare, şi mai ales, moşierii expropiaţi, iată cine sunt antisemiţii. Ei văd lăţăindu-se luxul obraznic al îmbogăţiţilor noui, în contrast cu lipsurile lor crescânde. Şi în îmbogăţiţi văd numai evrei. Greşală! statistica spune că 85% din bogaţii ultimei ore sunt creştini.

Şi fără sa ieă seama la micul grup ameninţător din apropiere, Silberman mă trase după dânsul:

— Priveşte, îmi zise, clasele satisfăcute: ţăranii tezaurizatori. Sunt ei antisemiţi? Dar lucrătorii cărora li se satisfac sistematic cererile de spor de salariu? Nici nu vor să audă...

Şi Silberman, prin ochelarii sclipitori, îşi urmăria argumentaţia în văzduh, ştiinţific, analitic, obiectiv şi rece, ca un docent neamţ în căutarea adevărului absolut

Iată dece nu m'a impresionat cartea lui Lacretelle...

Aspecte

Prietenă e toamnă, e toamnă iar ca eri,
e toamnă iar ca 'n bune şi răcoroase seri,
mai vechi, pe care frunza de toamnă le evoacă,
spoite cu tăcerea ce doarme 'n primăvară.
Şi-acum, ca şi atuncea, geme natura moartă;
aceiaşi copii limpezi, îmi trec pe lângă poartă.
Slujnica şi-a pus iară, papucii mari de pae,
cu cari încet şi ritmic, păşeşte prin odae:
— aşează în sertare şervetele de masă,
şi-aduce din grădină, gutuele în casă —
Carafa e cu apă, prunele sunt cu brumă.
Pereţii vopsiţi proaspăt, exală încă brumă,
şi soarele e palid pe mobila cea veche.
In scunul din casă, stingher, fără pereche,
Montaigne, mai stă şi-acuma, în scoarţe descojite.
Prietenă e toamnă, şi frunze vestejite,
porţi iară rochia groasă, cu albele desemne.
îmi spun că eşti cuminte şi că acum, pesemne,
porţi iară rochia groasă, cu albele desemne.

Deşteptare

Haide amică, soarele-a sunat dimineaţa,
de-un ceas jumătate; de-un ceas jumătate, viaţa
s'a trezit nouă iarăşi în oameni şi în vite.
Dece rămâi tot calmă, cu pleoapele lipite?
Haide, te spală amică, pe gene şi pe mâni,
pune-ţi pe sâni răcoarea umedă din fântâni,
şi vin cu râsul fraged şi cozile pe spate.
Aşează mai de grabă glastrele cu muşcate
pe geam, ca să urcăm Mieruşa până sus,
şi să ne 'ntoarcem încă, 'nainte de apus.

FILIP CORSA

Tie, obsesia mea

De atunci, mă port mereu cu părul ridicat de pe urechi; la piciorul stâng păstrez şearpele de aur cu ochiul verde — şearpele de aur, cu care mi-ai încătuşat pulpa, în noaptea aceia... In noaptea, în care ai venit să-mi ceri forme noui şi plăceri noui, în noaptea în care iarăşi s'a ridicat deasupra umerilor mei, obsesia fiinţei tale, ca o himeră cu ochii de foc, în care se întruchipează necunoscutul...

Dar de ce în goana după noui perversităţi, mi-ai destins din nou nervii, şi în sânge mi-ai turnat iarăşi otrava nebuniei?...

Obsesia mea, unde te-ai dus, după ce mi-ai strâns pulpa piciorului stâng, între vertebrele şearpelui de aur cu ochiul verde?...

Femei, voi ştiţi beţia dragostei negre?

— Să v'o spun eu, şi povestea începe:

„Şi a venit în noaptea aceia, în ochi cu priviri schimbate şi în artere cu pofte bizare, şi mi-a zis: „Nu vreau nici pic de lumină... Nu vezi ce noapte „neagră e afară, ca fundul oceanelor torturate de „durerea valurilor isterice-... Vreau şi eu, în „noaptea aceasta, dragostea neagră, dă-mi-o cum „ţi-o cer: dă-mi-o plămădită din galbenul privi„rilor noastre însângerate...

Femei, voi ştiţi beţia dragostei negre? — Să v'o spun eu, căci povestea a început.

„Obsesia mea, unde te-ai dus, după ce mi-ai oprit sângele din pulpa piciorului stâng, strâns între vertebrele şearpelui cu ochiul verde?

Şi mi-a zis:

„Nu te văd, de atâta întuneric, afară şi înăuntru, nu mă vezi, dar ne iubim ca doi orbi, ce nu cunosc violenţa colorilor şi a luminei.

„Tu ştii cum se iubesc orbii?

Şi alergând cu mâna de-alungul corpului, cum ar alerga o ventuză cu cinci picioare ascuţite, îmi turnă în suflet prima picătură de dragoste neagră, ca negrul de afară, ca negrul din orbitele orbilor.

Femei, voi ştiţi beţia dragostei negre?

Să v'o spun eu, căci povestea nu s'a sfârşit...

Şi apoi mi-a zis:

„Dă-mi banii de aur, dă-mi micile grămezi de argint topit, cu pecetia lor de ceară roşie... Eu am înţeles şi i-am dat sânii.

Ventuza cu cinci picioare ascuţite, caută de-alungul torsului, iar grămezile mici de argint şi banii de-aur cu pecetia de ceară roşie, dispar între două tăişuri de fildeş (dinţii) şi alunecă sub piersica cărnoasă (gura) care-şi onduleazâ forma pe rotunzimea grămezilor de argint (sânii)...

Femei, voi ştiţi, acuma beţia dragostei negre.

Sub ce formă, vei veni din nou, obsesia mea, să-mi îmbeţi nervii cu poftele tale bizare, de himeră cu ochii de aur?

— Taci, şi nu te întreba, ceeace n'ai să afli nici odată!

CLAUDIA MILLIAN

Prinos maestrului

Cele două săptămâni trecute au adus peste mormanul preocupărilor noastre gâtuite de ură, de felonie, şi de ticăloasă înrăire, un singur mare şi înălţător eveniment. Se cade să-l amintim, tocmai spre a prelungi în suflete farmecul mirezmelor proaspete şi îmbălsămate ca fânul cosit în aerul prea încălzit din câmpul verei.

Filarmonica, din ce în ce mai inimoasă şi mai cutezătoare, a coborât printre noi, prin minunea baghetii mici, pe cel mai desăvârşit dintre poeţii muzicei — pe Wagner.

Că a fost un ideal greu realizat, că a fost îndrăzneaţă şi mai peste mijloace, dar cu atât mai plină de lauri-izbânda, că a fost şi rămâne uriaşă şi neştiută munca maestrului şi a artiştilor pentru realizarea aceluia printre noi: păgân plin de magia credinţelor, blestemat divin, răzvrătit şi apostat plin de toate păcatele şi de înfrigurarea Omului şi de măreţia vizionară a unui Dumnezeu — asta a judecat-o în deajuns publicul. Publicul care a venit de patru ori, în patru săli pline, ca la patru altare ale Duminicii şi ale nopţii... cu toată piedica vremei şi a prejudecăţilor poate.

Dar nu pentru a ridica aci ditirambice voci de cunoscători, am scris astăzi. Lăsăm fără părere de rău sarcina asta criticei, care va trebui totuşi să însemne spre cinstea ei, acest succes muzical pentru noi.

Ci mai alăturat de gândul nostru şi mai aproape cu fiinţa, stă acum cel ce a înstrunit peste noi toate acestea, ca o binecuvântare peste capete de copii. Munca maestrului, cugetul bun cu care stăruie de patru ani de zile în apostolatul acesta tăcut şi sârguincios printre noi şi în ochii noştri, ducându-ne încet şi pe nesimţite tot mai departe, mai departe ca un corn vrăjit printre păduri, la luminişuri şi răspântii noi, iată ceeace la urma urmei se cade să desprindem cu laudă între noi.

Către el deci bucuria, către el mulţămirile noastre; către gândul bun ce-a avut de-a întruni pe cât cu putinţă mănuchi, gândirea şi viziunea celui ce numai aşa poate fi priceput; către gândul bun de-a încununa cele patru audiţii cu reprezentarea scenică — sub aceiaşi baghetă atentă şi revelatoare, — a Vasului Fantomă. In fine către toate gândurile ce vor mai veni bune, căci piedicile nu-l vor opri cum nu l'au oprit nici până acum, stăruind tot mai mult cu Wagner pe scena operei unde mai ales îi este locul...

Poate fi fericit maestrul de fericirea celor aleşi şi modeşti, că a deschis în pământuri înţelenite până mai eri, drum nou seminţelor cu rod de artă. Că a pătruns cu paşi de fur în cimitirul foarte trist al zilelor noastre, izbutind să aprindă candelele mici, fără de care sufletele oamenilor rămân morminte neîngrijite şi în curând puştii... Şi pe lângă mulţumirea celor ce până acum au ascultat, au înţeles şi au tăcut, deschidă maestrul cât mai largi porţile Templului său la slujba din săptămână. Pentru cei mulţi şi pentru cei săraci, pentru umilii muncitori cu mintea, cari cei dintâi aleargă în calea lui... pentru învăţătorii şi învăţăceii noştri de toate neamurile şi de toate credinţele, cari vor afla acolo că nu-i decât o religie şi un altar pe pământ, la picioarele căruia vor culege liniştea şi dragostea, singura purificare şi singurul îndemn.

TANA QUIL

Dolly

Dorothy Jackson a murit în 3 Iunie 190... la 12 ani.. N'au trecut de atunci decât două luni şi iată că vorbim de aceasta, Elegie şi cu mine, ca de un lucru vechiu.

Mica Dolly Jackson, a murit în apartamentul pe care-l ocupa cu „suita sa" la Hotel Royal : patru ferestre spre piaţă şi trei spre grădină. Suita sa se compunea dintr'un lacheu, din două îngrijitoare şi din guvernanta sa, Miss Lucas. Mama lui Dolly e o celebră actriţă americană ; şi era în turneu în Canada când Miss Lucas i-a telegrafiat trisa veste. Ea se aştepta la aceasta căci mica Dolly era de mult bolnavă. Răspunse prin cablogram : corpul trebuia transportat în Statele Unite. Toate preparativele pentru această funebră întoarcere în ţară fură făcute în vesela staţiune theromală engleză. Elsie mi-arătă pe doctorul care făcuse înbălsămarea. Ce îngrozitor trebui să fi fost ! De pildă cum se scoate creerul ?

Eram profesorul de franceză al D-rei Dorothée Jackson.

In fiecare zi, la patru d. a. veneam la Hotel Royal şi până la cinci îi explicam fabulele lui La Fontaine. Mica bolnavă şedea întinsă pe un „chaise longue" iar Miss Lucas broda lângă fereastră.

Dolly îmi spunea : In toamnă vom merge în Franţa, şi trebue să ştiu limba la perfecţie ! Am fi fost de pe acum plecate, amândouă, fiindcă tratamentul, aici, e prea tare pentru mine ; dar aerul din Midland e aşa de curat !

Vara mă va întrema cu desăvârşire, iar în toamnă vom merge la Menton, unde mama a închiriat o vilă frumoasă". Era evident că nu va putea părăsi niciodată, vie, Hotelul Royal; şi nu o întâi nu trebuia s'o ostenesc ; şi iară, e necesar să ştii franţuzeşte ca să intri în ceruri ? şi nu o ţineam de loc de scurt cu lecţiile ; mai întâi nu trebuia s'o obosesc ; şi oare o fi neapărat necesar să ştii franţuzeşte ca să fi primit în cer?

Şi Dolly nu era în permanenţă o elevă sârguitoare ; erau zile în cari explicam singur fără o clipă de atenţie din parte-i ; şi-mi spuneam că nu merit banii câştigaţi dela această frumoasă Doamnă, mama ei.

In alte dălţi Dolly suferea. O criză de tuse. „Ciudată boală, s'ar zice că sunt tuberculoasă de-abinelea, nu-i aşa?

Când ieşeam dela duşa elecrică în scaunul cu rotile îmi venea să râd de lumea care şoptea : ofticoasă ! şi oamenii credeau că nu-i aud. Sunt unii aşa de proşti ! Ceea-ce e bolnav în mine, sunt nervi, — iar tusea vine dela stomac, toţi doctorii au spus-o".

Câteodată era în toane rele. „La urma urmelor Franţa este o ţară în plină decadenţă, poţi face înconjurul lumei fără să ştii un cuvânt franţuzesc".Altă dată : „Pe ce cheltueşti banii pe cari te fac să-i câştigi ?". Mi-a cerut fotografia şi i-am adus-o : „Oh, ţi-ai pus haine noui ca să te duci la fotograf ; nu le îmbraci în fiecare zi, ţi-e frică să nu le strici".

Dar în fond era foarte bună. A doua zi, după ce fusese rea cu mine, era plină de atenţie. Credea, că m'a rănit adânc ; avea nevoie de iertare ; şi era atât de sârguitoare, citea „Ştejarul şi trestia" cu atâta blândeţe, încât mă grăbeam să-i spun ceva vesel, ca să-i opresc calea lacrimilor pe cari le auzeam suindu-i-se în glas.

In clipele acestea când boala îi îngăduia să fie bună îmi spunea : „Adu-mi odată pe Elsie ; de mult nu mi-ai vorbit de ea ; vreau s'o văd. Miss Lucas consimte".

Elsie este o mare şi corectă şcolăriţă de 12 ani. Are ochi verzi, de culoarea oceanului, privirea încrezătoare şi cuminte; o buclă neastâmpărată îi alunecă adesea pe umărul drept, şi ar vrea să-i ascundă unul din frumoşii-i ochi, dar o asvârle îndărăt cu un gest brusc.

Am cunoscut-o pe Elsie în grădina stabilimentului, anul trecut. Am desprins cu bastonul mingea pe care o aruncase între crengile unui ulm. Ne-am vorbit ; m'am dus la părinţii ei cari sunt lucrători. De atunci, ne întâlnim în fiecare zi, şi suntem buni prieteni.

Imi place când spune: „Te iubesc din toată inima". Atunci, îmi pare că-i văd sufletul în cuvinte. E ca şi cum te-ai apleca peste o apă limpede, şi o găseşti mai limpede de cât credeai".

Ducând-o pe Elsie, la Hotel Royal, gândeam : desigur că mica mea elevă şi Elsie se vor împrieteni iar ultimele săptămâni ale Dolly Juckson, vor fi mai puţin triste.

Am fost desamăgit. Luxul dela Hotel Royal, a speriat-o pe Elsie care se închidea în ea însăşi. Dolly era enervată de aşteptare.

— Aşa dar, d-ta eşti Elsie. Şi ţi-e bine D-tale ?

— Da. Mulţumesc lui Dumnezeu...

O tăcere:

Dolly. Unde te joci ? In grădina Jephson ?

Elsie. Da, în zilele în cari intrarea e liberă. In celelalte zile merg în grădina Băilor.

Dolly. Dar intrarea în grădina Jephson, nu costă decât un „penny !

Contribuţii Critice

lei 30. Editura „Cultura Naţională").

Cezar Petrescu: Scrisorile unui răzeş (pp. 248. Am închis cartea, plin de mâhnire. Nu avem putinţa să dovedim redactorului revistei „Gândirea" că sunt şi adversari leali: că recunosc talentul, atunci când îl găsesc. De talent nici vorbă nu poate fi şi d. Cezar Petrescu va scri deci în „Gândirea" că autorul acestor rânduri e un laş. „Scrisorile unui răzeş" sunt numai reminiscenţele literare ale unui elev perpetuu. Desnădăjduitor e faptul că lecturile elevului sunt şi ele de mediocră calitate. Nu se poate pomeni de un mare suflet, cu o mare poezie, cunoscut, şi care să fie măcar repetat aci, în mai mic. Iată elevul, atunci când compune din proprie imaginaţie: Ştejarul depe culme.

STEJARUL DE PE CULME.

„Pe creasta rotundă a dealului, un ştejar singuratec sprijină bolta cerului ca o colonadă. E bătrân; poate supraviţuitorul unei păduri ce de mult nu mai este. E obosit căci în fiecare Primăvară, mugurii plesnesc din ce în ce mai târziu şi din ce în ce mai târziu, toamna-i rugineşte frunzele. Iar vântul în fiecare an îi frânge crengi uscate, din ce în ce mai multe..."

De-aci încolo, îi atli pe toţi prozatorii români deacum zece ani: *Vlahuţă* sau *Brătescu-Voineşti* („Prietenul meu Jan", „Valsul Rozelor") *Vâlsan, Ciocârlan* sau *C. Sandu-Aldea* („Printre merii sălbăticiţi") — de la *C. Sandu-Aldea* având şi sufletul „răzăşesc" („Şi acumă ci să facă Izaac cu atâte cadâuri? Spune mă rog... Aşa o mulţime di bani, mâ rog!" — de altfel toată nuvela cu Izaac ar fi trebuit închinată d-lui Aristide Blank, editorul dezinteresat al scrisorilor răzăşeşti), Urme sigure apoi din *Rădulescu-Niger* şi *Vasile Pop* („subţiratecă făptură ce mai învia câteodată din fumul ţigărilor în ceasurile mele singuratice" — vezi c. p. ilustrată cu aceiaşi imagină). Insfârşit — şi aci sunt ziarele şi ziariştii de vină — delicateţuri sufleteşti scoase din ghitară cu un neologism, două, precum: „uger *matern*", „*evenimentul* avu loc chiar cu o deosebită *solemnitate*", „*participa* la jocurile copiilor", „acoperişurile *identice* ca două jucării de carton" şi această capodoperă de stil răzăşesc: „Cârdul de gâşte care *vociferează ofensate*, nu se mai bucură de *nici o atenţie* şi rămaseră însfârşit liniştite, în *mediocritatea lor comună*, de unde jocurile copiilor nu le mai *turbură digestia*" !!

S'a pomenit şi de d. Sadoveanu.

E o eroare. Sufletul lui Sadoveanu şi în deosebi puterea lui de contagiune, nu, hotărât! nimic din toate acestea în „Scrisorile unui răzeş". Afară doar dacă, duşi de spiritul cu lance, am spune că d. Cezar Petrescu are de la Sadoveanu numai ceafa, o „băutură în lege" un „*Hm! bun lucru!*" un „zvon de glasuri" şi câteva adjective rămase în memorie, ca scaeţii în lâna oilor.

Ion Călugăru: Caii lui Cibicioc (schiţe, lei 7. Sensibilitate.. Abia eşit din copilărie, îl urmăresc stăruitor fantomele ei de azur. Limbă uneori proaspătă, alteori rânjită — chinurile fireşti ale celui care frământă.

Privesc la acest copil cu urechile clăpăuge, cu nasul coroiat şi ochi speriaţi de propria lor inteligenţă, care a pornit pe drum cu un crin în mână să vadă dacă într'adevăr, precum se spune, soarele apune undeva — şi mă întreb unde va ajunge?

Critici severi i-au aruncat pe Creangă în cap, unii l'au certat pentru câteva greşeli de tipar, alţii pentru câteva lungimi.

Noi îl vom certa pentru ceasurile pe care le pierde în cafenele şi redacţii — trivialitatea, desfrâul tiparului! — când, plutitor prin lume, nimeni nu trebue să bănuiască acum ce ascunde; îl vom certa pentru uşurinţa cu care îşi oferă în bordelul literar, sufletul lui tânăr.

F. ADERCA.

Bordel şi ospiciu

Silit de împrejurări banale să renunţe la o situaţie pur politică, directorul „Viitorului" s'a abătut, temperamental, asupra Teatrului Naţional pe care-l mai cinstise cu guvernarea lui virilă şi în alte vremuri, mai tinere. De astă dată, d. Mavrodi, care-şi relua îndeletnicirile din tinereţă cu nu puţină amărăciune, se gândi să-şi exercite aptitudinile dictatoriale, nesocotite de şefii săi politici şi să se afirme, cel puţin între actori şi actriţe, mână de fier. Ţanţoş şi autoritar, directorul bântui printre culise, cu o furie purtătoare de spaimă. Nimeni n'a cutezat să-l controleze pe acest zelos odăiaş al ideilor liberale, care acceptase tronul lui Ion Ghica, cu expresia de martir desgustat a pacientului trimis iarăşi iară pe scaunul colicelor revenite.

Se zicea: lăsaţi-l pe Mavrodi să-şi facă mendrele, e singurul mijloc să-l facem să uite neagra noastră ingratitudine... Autonomia teatrului faţă de minister şi de guvern deveni deci tot mai afirmată, despotismul directorului tot mai ostentativ şi netemperat. E drept, acest liber arbitru şi această iniţiativă care siluia orice dreptate şi sfida, în repertoriu, în distribuţie, în montare orice gust, era, ca tot liberul arbitru, o vană aparenţă, o iluzie primejdioasă. Prin tonul de vagmistru al stăpânului, ureclea fină a cabotinului distingea neastâmpărul feminin, piţigăiala nemulţumită a cine ştie cărei foste cochete, repezita să-şi reclame în roluri peste roluri, plata creanţelor livrate, pe vremuri, în natură. Dar acesta e un alt capitol. Alt capitol e şi povestea fondurilor distribuite prin minister unui actor de care-l lega, ca să întrebuinţăm termeni Shakespeareni, ceva mai mult decât o rudenie, ceva mai puţin decât o prietenie.

In ultimele zile s'a petrecut însă un fapt grav, pe lângă care suficienţa d-lui Mavrodi, complicitatea d-lor liberali, care accep- şi pasivitatea d-lui Banu nu pot trece: o actriţă care repetase timp de două luni într'un rol şi urma să joace întâia la premieră a fost brusc şi brutal înlocuită câteva zile numai înainte de spectacol.

Hotărârea aceasta, care i-a fost adusă la cunoştinţă, după săptămâni de muncă şi de tensiune, fără motivări plauzibile, fără prevenire, fără necesitate, fără delicateţă, a nimicit, prin puterea comoţiei sufleteşti provocate, echilibrul nervos al actriţei.

Femeea e scoasă, pentru multă vreme, nu numai din teatru dar şi din viaţa socială. După câteva zile de confuzie mintală, a fost dusă la sanatoriu unde starea ei s'a agravat cu o paralizie parţială şi o obnubilare, momentan, completă. O asemenea nenorocire nu mai poate fi o simplă chestie de conducere şi disciplină în teatru. D. Mavrodi e obligat să prezinte explicaţii clare, actorilor indignaţi de conduita sa bestială şi suspectă, presei care a păstrat o tăcere blamabilă, publicului şi mai ales familiei greu încercate a actriţei.

Susceptibilitatea firească a unor fiinţe de o complexiune atât de plăpândă ca a actorilor, trebuie scoasă de sub teroarea oamenilor cari confundă teatrul cu cazarma şi dacă sub un regim care închide şcolile şi universităţile, considerentele de competenţă şi de artă nu-şi găsesc rost, cel puţin sănătatea oamenilor şi bunele moravuri să fie respectate.

Asistăm la toleranţa scandaloasă a unui întreg minister, la umilirea penibilă a unei bresle întregi, şi la mutismul dubios a zece gazete, în faţa testicularului nervos, în faţa lubricului exasperat dela Direcţia Teatrelor.

ALADIN

Vlahuţă[1]

Pe *Alexandru Vlahuţă* îl apreciez şi-l iubesc mai puţin pentru că a murit. Dar pentru că mi-a fost călăuză, pe drumurile dintâi ale lecturilor, o călăuza în seama căruia mi-aş da fără grijă copilul.

Il regăsesc în anticamera adolescenţii mele întreţinându-mă, în retorica-i nobilă, despre furtunile istoriei şi despre desfătările României pitoreşti. Il regăsesc în interpretarea lui Grigorescu şi mai ales în glosa lui 907, poate cea mai bună poezie din câte a scris („Minciuna stă cu Regele la masă").

Dacă poezia nu se resimte de o stângăcie artistică şi dacă inspiraţia lui e de mutle ori timidă, scrisul lui însă, cu văditu-i cult pentru limba neaoşă, preocupările morale, duhul blândeţii şi suflul de eroism şi veneraţie cu care-şi aureşte cronicele patriei, fac din el un dascăl al marelui public şi dau operei lui o semnificaţie de a cărei valoare pedagogia culturală nu se poate lipsi.

E desigur unul din garda sacră şi de baştină. De-aceea, găsesc firesc să-l văd, cum îl arată un cronicar în iarna lui 916, pe drumurile Moldovei, într'o haraba cu coviltir de rogojini, trasă de 4 boi, pribegind cu Patria, asemeni lui Anchise, după arderea Troiei, în cârca lui Eneas şi purtând rasele sfinte şi Penaţii...

PERPESICIUS

[1]) Notiţe scrise anume pentru a fi citite la şezătoarea „Antologia Română" a grupului dramatic „Insula".

Au apărut la „Cultura Naţională": *Socialismul şi Agricultura* de Emil Vandervelde.

Revoluţia Rusă de Leon Donici.

Versuri de Camil Petrescu.

Nuvele de I. L. Caragiale.

Inscripţii (versuri) de N. Davidescu.

La „Viaţa Românească": *Povestea Omului* (versuri) de Demostene Botez.

Elsie. Zău, sau cum ar spune mama, un „penny", sunt două jumătăţi de „penny".

Dolly. Oh, înţeleg... Ce glumă vulgară.

Tăcere penibilă.

Covorul era brăzdat cu mici şine, cu ace şi discuri; iar lângă cămin, era un garaj din tablă vopsită, cu mici locomotive. Uşile erau deschise şi trenurile puteau circula prin tot apartamentul.

„Iată reţeau mea de dru mde fier, explica Dolly; am opt locomotive cu aburi. Asta arde covorul; dar îl vom plăti... La iarnă voi instala toate acestea în grădina noastră din Menton; voi spune să-mi construiască tunele adevărate sub stânci, şi poduri adevărate pentru a trece apa.

Voiu avea cel puţin 50 de vagoane".

Vorbise prea mult şi tuşea. Sfârşi ea singură întrevederea: „Ei bine, vă voiu întâlni, la viitoarea mea plimbare, peste câte-va zile, nu-i aşa?

Elsie fusese rece şi închisă. Ii zise: „Bună seara" şi plecarăm împreună.

A doua zi găsii pe Dolly îmbrăcată şi înmânuşată gata de drum. Cu pălăria 'n cap, stătea pe un scaun lângă fereastra închisă. Era întâia zi frumoasă din Aprilie, şi afară primăvara înţesa cu verdeaţă-i deasă toate dealurile Engliterei.

„Mâine, sau poimâine voi ieşi o clipă în scaunul cu rotile. Astăzi nu e decât o repetiţie generală. Cum mă găseşti în rochia astă? Sunt tot aşa de frumoasă ca Elsie, cred? „Ii spuse-i că era în cântătoare; dar îndepărtai repede ochii, ar fi putut crede că aducea cu o bătrânică, uscată şi vestită.

Veniră ploi, şi Dolly nu mai ieşia dela Hotel Royal. Şi lecţiile mergeau, citeam şi vorbeam singur.

Intr'o zi îmi dădu un sac plin de bomboane „Pentru Elsie" — „Vrei s'o vezi?" — Nu; asta m'ar obosi. La viitoarea mea plimbare. Spune-i că regret dacă eram stupidă şi rea cu ea, mai deunăzi".

Din nou vreme frumoasă şi castanii înfloriră în grădina Jephson. Dar Dolly trebui să rămână în pat; şi Miss Lucas mă conduse respectuos când veni să-mi văd mica elevă. N'am mi văzut-o. In fiecare zi ceream veşti. Cincisprezece zile trecură. Şi 'n dimineaţa zilei de 3 Iunie portarul hotelului îmi spuse că nu mai era decât o chestie de ceasuri. Vorbeam cu vocea înceată: Nu trebuia să se afle ce fel de vizitator se aşteaptă la Hotel Royal. Hotărâi să nu mai ies din piaţă şi să nu pierd din vedere ferestrele primului etaj.

Ore calde, frumoase trecură.

Echipaje şi automobile se opriau dinaintea magazinelor somptuoase.

Urcai încă odată piaţa până la biserică. Când coborâi, storurile celor patru ferestre erau lăsate. Intrai în vestibulul hotelului. Se sfârşise.

Mersei să mă odihnesc în grădina Jephson. Ştiam bine, când spuneam: In Noembrie, în Decembrie viitor... epoca în care Dorothy Jackson nu va mai fi. Era atât de bolnavă încât viaţa cu moartea păreau că se amestecă într'însa. Ştiam bine, că dela o oră anumită vom vorbi de Dorothy Jackson cum se vorbeşte de oamenii morţi.

Şi această oră venise pe când Elsie era în clasă, şi afară era vreme frumoasă.

Tocmai trebuie să mă văd cu Elsie şi vom fi trişti împreună. De departe îmi surâde. A părăsit însfârşit hainele de iarnă şi poartă o largă jachetă de olandă albă, nouă detot, şi aproape tot aşa de pură ca ea însăşi.

— Pari supărat.

— Da, spusei. Dolly a murit.

— Ah! Doamne sfinte! sărmana Dolly! şi ea era de 12 ani!

Gândeşte-te; să mori într'un hotel, printre străini; căci în definitiv Miss Lucas.

— Biata Dolly, nu te avea decât pe D-ta s'o iubeşti!

— Oh ar fi trebuit s'o iubesc mai mult... Febra o împiedeca adesea să fie dulce şi resemnată; avem noi scuza aceasta, noi ceilalţi? „Tocmai de aceea merita să fie iubită, pentrucă era urâtă şi bolnavă şi nici o fiinţă pe lume n'ar fi vrut s'o aibe de fiică. Dacă n'a cerut să te vadă, e că îi era ruşine de boala ei; înţelegi Elsie?

La umbra unui chioşc orchestra militară cânta arii scoţiene: „Auzi, îmi spune Elsie, se cântă „*Bonnie Mary o'Glengary*", careţi place atât".

Tac, uimit că pot asculta şi eu alt lucru de cât gândul morţei lui Dolly. Şi Elsie se retrage ca să nu fredoneze cuvintele cântecului.

Şi de pe acum caută un pretext să se îndepărteze de lângă tristeţea mea. S'a înamorat de una din camaradele ei de şcoală, şi astăzi şi-au dat „rendez-vous" aproape de lac, acolo unde sunt povârnişuri de iarbă şi unde te întinzi şi de sus în jos te laşi rostogolit în hohote sglobii.

A găsit un pretext şi astfel m'a minţit pentru întâia dată. Atunci îi spusei că mă duc acasă şi că nu voi mai ieşi toată ziua. Aşa se va bucura fără viclenie şi grijă că ar fi ghicită. O privesc depărtându-se.

Pe alee, nu departe de banca unde şed, o vrabie ciugulește printre grăunţele de nisip.

Vin trei fetiţe conducând un cărucior în care doarme un copilaş mic. „Incet, spune una din ele, era să strivim o păsărică." Ele se opresc, şi se apleacă cu precauţie. Pasărea sboară.

VALERY LARBAUD.

Din volumul
„Enfantines"